

CZY DOKARMIĄĆ PTAKI?

Ptaki miesiąca: sikory i łuszczeniaki

Pierwsze zimne dni i opady śniegu wywołują w ludziach potrzebę pomagania zwierzętom, które skazane są na chłód. Dla ptaków od wielu lat wystawia się karmniki. Ta tradycyjna metoda dokarmiania, mocno zakorzeniona w społeczeństwie, przynosi wiele radości ludziom i daje możliwości obserwowania różnych gatunków ptaków z niewielkiej odległości, ma jednak niewiele wspólnego z ochroną gatunkową.

Z karmników korzystają tylko wybrane osobniki pospolitych i nie zagrożonych gatunków. Chętnie odwiedzają je również drapieżniki, a zwłaszcza koty, czyniąc nierzadko spustoszenie wśród amatorów karmy.

Karmniki z dużą podłogą, gdzie obok ziaren gromadzą się ptasie odchody, mogą być siedliskiem pasożytów i miejscem roznoszenia ptasich chorób (np. salmonellozy). Dokarmianie może prowadzić do zaburzenia równowagi w przyrodzie, gdyż pomaga zwykle osobnikom słabym, które w wyniku naturalnej selekcji zostałyby zimą wyeliminowane. Człowiek podtrzymując je przy życiu osłabia w ten sposób kondycję miejscowych populacji.

Zimowe dokarmianie nie służy zatem ochronie gatunków. Skuteczną metodą pomocy ptakom w przetrwaniu chłódów jest natomiast stwarzanie im dogodnych warunków bytowania poprzez nasadzanie odpowiednich roślin, dostarczających owoców i nasion oraz ochrona ich naturalnych żerowisk.

Jeśli ktoś bardzo chciałby jednak umieścić w swoim otoczeniu karmnik, aby móc obserwować zachowania ptaków i uczyć się rozpoznawania poszczególnych gatunków, powinien przestrzegać przedstawionych poniżej zasad:

1. Karmnik należy zawiesić odpowiednio wysoko (nie umieszczać na stojącym słupku umożliwiającym łatwy dostęp kotom).
2. Najlepiej zdecydować się na wiszący karmnik bez dna (np. kawałki grubych gałęzi brzozy z nawierconymi otworami wypełnionymi tłuszczem i nasionami).
3. Dokarmianie rozpoczynać tylko w okresie najcięższych chłódów i przez cały ich okres wystawiać odpowiedni pokarm.
4. W czasie łagodnych zim zrezygnować zupełnie z dokarmiania.
5. Stosować pokarmy naturalne: nasiona, tłuszcze zwierzęce.

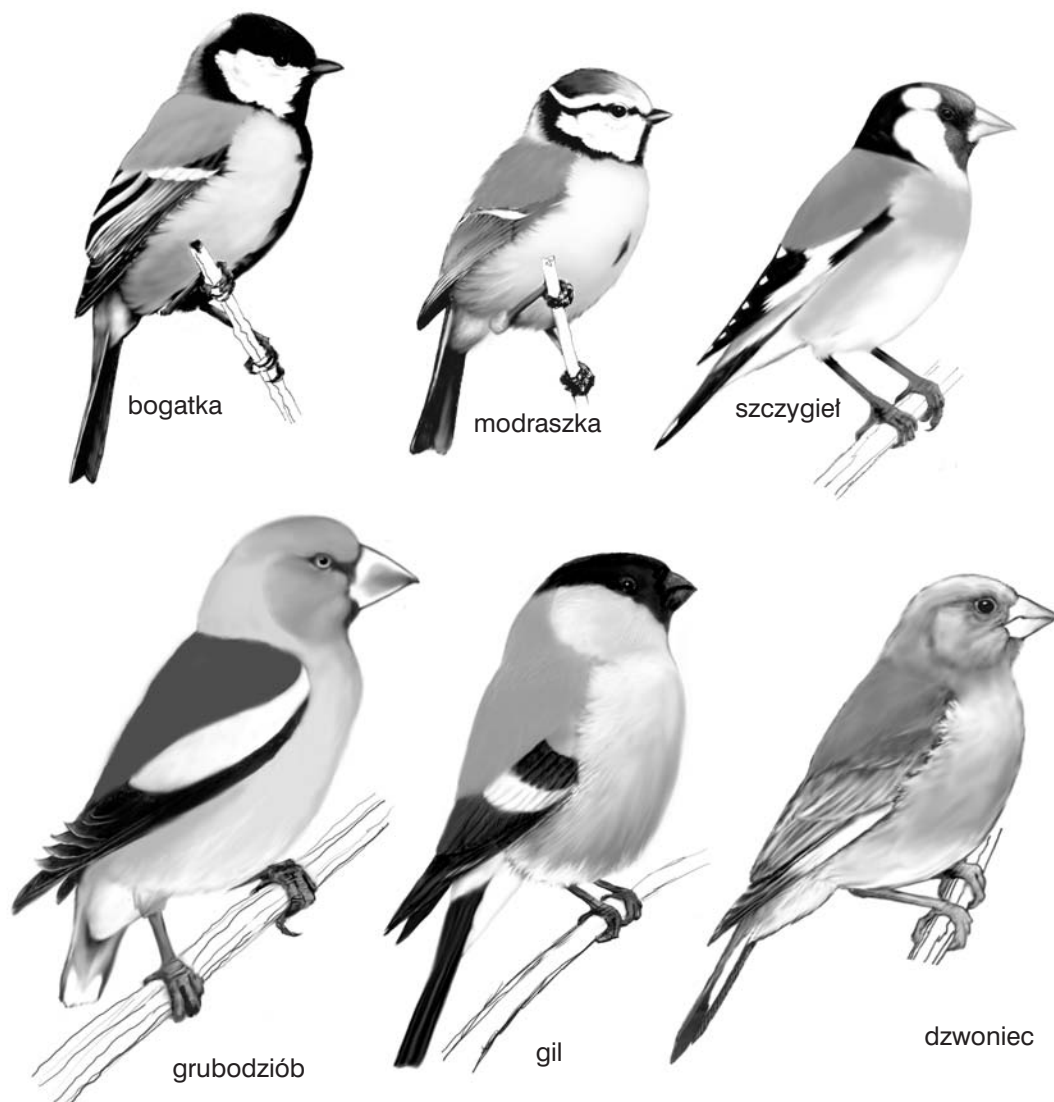
Późna jesień i zima to okres, kiedy łatwo można zaobserwować duże stada sikor i łuszczeniaków (ptaków odżywiających się twardymi nasionami). Z sikor w Polsce można zobaczyć 6 gatunków: bogatkę, modraszkę, czarnogłówkę, ubogą, czubatkę i sosnowkę. Niezwykle rzadko zalatują do nas z północy i południa inne gatunki sikor.

Najczęściej obserwować możemy największą z naszych sikor - bogatkę. Ten żółto-oliwkowy ptaszek z białymi policzkami i charakterystycznym czarnym pasem na brzuchu żeruje na ziemi i w gałęziach drzew, bardzo lubi też skubać zawieszoną w karmniku słoninę. Druga, mniejsza sikora - modraszka - z wyraźnymi niebiesko-zielonymi skrzydłami i charakterystyczną błękitną czapeczką, w poszukiwaniu owadów przeszukuje cieniutkie i delikatne gałązki. Zimą tworzy duże stada (często wraz z innymi gatunkami sikor, pełzaczami i kowalikami).

Kolejną grupą ptaków, łatwą do zaobserwowania w okresie jesienno-zimowym, są łuszczeniaki. Ich mocne dzioby służą głównie do rozłupywania nasion.

Do najczęściej obserwowanych należą zięby widywane w stadkach, koczujących

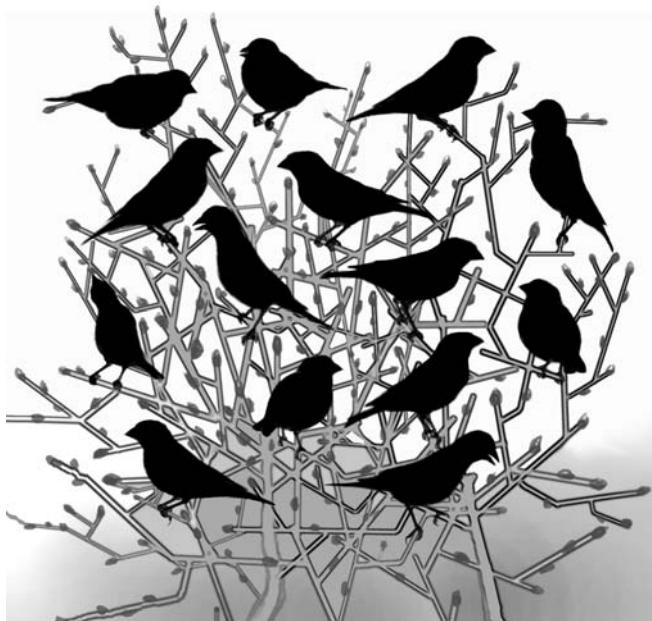
pod drzewami. Zięby jednak wraz z nastaniem pierwszych mrozów odlatują i na zimę pozostają jedynie nieliczne osobniki. Typowym widokiem w późnojesiennym krajobrazie są suche osty okupowane licznie przez szczygły z charakterystycznymi żółtymi pasami na skrzydłach i czerwono-biało-czarnym rysunkiem na głowie. W starych sadach i w lasach zaobserwować można dużego, masywnego grubodzioba, który z niezwykłą siłą miażdży pestki, aby dostać się do kalorycznego nasienia. W tym okresie łatwo zobaczyć żerujące na olchach stada czyży oraz zielonożółtego dzwońca.

Zimą najważniejsze źródło pożywienia dla ptaków stanowią naturalne zasoby pokarmowe, z których w każdej chwili można skorzystać i dzięki nim przetrwać krytyczną porę. Dlatego ogromnie ważne jest zachowanie możliwie wielu enklaw przyrody.

Ważną funkcję w czasie zimy spełniają owocujące wtedy jemioly, które przyciągają rzesze jemioluszek oraz duże drozdy - paszkoty. Na przemarzniętych owocach dzikich jabłoni i gruszy żeruje wiele gatunków (np. kwiczoły). Nawet padłe w czasie zimy zwierzęta szybko znajdują ptasich amatorów. Przylatują do nich ptaki drapieżne, krukowate a nawet sikory i kowaliki.

Przytoczone przykłady świadczą o różnorodności pokarmu, jaki zimą oferuje ptakom przyroda. Wiele gatunków dostosowało się do zdobywania pokarmu w tych trudnych warunkach i potrafi przetrwać bez pomocy człowieka. Dlatego najważniejsze jest zachowanie ptasich naturalnych zimowych stołówek oraz tworzenie nowych enklaw z roślinami pokarmowymi. Takie działania przynoszą długotrwały efekt i są dobrym przykładem czynnej ochrony przyrody.

Stadko łuszczaków żerujących na krzewie

Duże znaczenie ma pozostawianie, zwłaszcza na terenach rolniczych i zurbanizowanych, zarzewień i zakrzaczeń. W miarę możliwości należy dosadzać odpowiednie krzewy i drzewa, posiadające owoce poszukiwane przez ptaki. Do takich możemy zaliczyć: jarzębinę, dziki bez czarny, tarninę, dziką różę. Doskonałą bazę pokarmową dla znacznej liczby pozostających u nas ptaków stanowią przekwitnięte, pełne nasion ostrożeń, łośniany, bylice oraz różne gatunki traw. Jesienne wypalanie nieużytków i poboczy niszczy te naturalne ptasie spiżarnie.

Zadanie 6

Aby pomóc ptakom przetrwać zimę, a sobie zapewnić możliwość ich obserwacji, proponujemy stworzenie "ptasiego kącika" - miejsca, które zimą będzie stanowiło zaplecze pokarmowe, a wiosną i latem stworzy dogodne warunki do założenia gniazd przez ptaki.

W tym celu należy podjąć przygotowania już jesienią, tak, aby wczesną wiosną można było rozpocząć sadzenie drzew i krzewów. Pierwszy krok to wybranie odpowiedniego miejsca. Najlepiej jeśli będzie to teren przyszkolny, ale równie dobrze może to być mały fragment parku, ogródków działkowych, niewielki obszar, którego właścicielem jest gmina, firma lub osoba prywatna. Miejsce powinno być zaciszne, w pewnym oddaleniu od głównych chodników i ulic. Należy pamiętać o uzyskaniu pozwolenia właściciela gruntu na założenie "ptasiego kącika". Po wybraniu odpowiedniego miejsca można przygotować plan nasadzeń. Polega on na dobraniu odpowiednich gatunków drzew i krzewów. Wybór ten powinien uwzględniać gatunki krajowe, do których najlepiej przystosowane są nasze ptaki. Należy również brać pod uwagę potrzeby siedliskowe poszczególnych gatunków roślin.

Z prośbą o pomoc w zdobyciu bezpłatnych sadzonek pospolitych gatunków drzew i krzewów można zwrócić się do nadleśnictwa lub właścicieli szkółek, rozprawiających młode sadzonki drzew i krzewów. Tego typu instytucje są zwykle przychylnie nastawione do inicjatyw związanych z nasadzeniami i zapewne wesprą projekt założenia „ptasiego kącika”. Można również zebrać nasiona rosnących w pobliżu łośniany i ostrożeń, aby wiosną wysiać je w tworzonym kąciku.

Nasadzenia należy rozpocząć na przełomie marca i kwietnia, dlatego dobrze zaplanować wszystko wcześniej i przygotować odpowiedni sprzęt (szpadle, rękawice, konewki).

Drzewa i krzewy polecane do nasadzeń:

berberys, dereń świdwa, dzika czereśnia dzika róża, dziki bez czarny, dziki bez koralowy, głóg (gatunki krajowe), grusza pospolita, jałowiec pospolity, jarząb pospolity (jarzębina), jesion, kruszyna, tarnina, trzmielina, szakłak.

Informację o „ptasim kąciku“ prosimy przygotować na karcie pomocniczej nr 7.

BOGATKA**Parus major**

zamieszkiwane środowisko	parki, sady, ogrody, lasy
liczba jaj	8 - 12
okres wysiadywania jaj	13 - 14 dni
rozpiętość skrzydeł	13 - 15 cm
masa ciała	20 g
położenie gniazda	dziuple drzew
materiał gniazdowy	mech, trawy, wełna, sierść, włosie, puch

MODRASZKA**Parus caeruleus**

zamieszkiwane środowisko	sady, ogrody, parki, lasy
liczba jaj	10 - 12
okres wysiadywania jaj	12 - 14 dni
rozpiętość skrzydeł	13 - 15 cm
masa ciała	11 g
położenie gniazda	dziuple drzew
materiał gniazdowy	mech, trawy, puch, pióra

GIL**Pyrrhula pyrrhula**

zamieszkiwane środowisko	bory i lasy z podszytem świerkowym
liczba jaj	4 - 5
okres wysiadywania jaj	13 - 15 dni
rozpiętość skrzydeł	15 - 17 cm
masa ciała	33 g
położenie gniazda	gałązki świerczków, jałowce, dolne gałęzie świerków
materiał gniazdowy	gałązki, zdrewniałe todygi roślin zielonych

DZWONIEC**Chloris chloris**

zamieszkiwane środowisko	las, parki, bory
liczba jaj	4 - 6
okres wysiadywania jaj	13 - 14 dni
rozpiętość skrzydeł	14 - 16 cm
masa ciała	25 g
położenie gniazda	młode świerki, jałowce
materiał gniazdowy	korzonki, kłocza traw, mech, włosie, piórka

SZCZYGIĘŁ**Carduelis carduelis**

zamieszkiwane środowisko	parki, brzegi lasów
liczba jaj	4 - 5
okres wysiadywania jaj	13 - 14 dni
rozpiętość skrzydeł	12 - 14 cm
masa ciała	16 g
położenie gniazda	boczne gałęzie drzew liściastych
materiał gniazdowy	wełna, korzonki, trawa, puch

GRUBODZIÓB**Coccothraustes coccothraustes**

zamieszkiwane środowisko	las liściaste
liczba jaj	3 - 4
okres wysiadywania jaj	14 dni
rozpiętość skrzydeł	32 cm
masa ciała	50 g
położenie gniazda	w rozwidleniach gałęzi drzew liściastych
materiał gniazdowy	gałązki, porosty, drobne korzonki

